

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-46>

УДК 336.6:368

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

THE MECHANISM OF MANAGEMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE INSURANCE COMPANY: THEORETICAL ASPECT

Мельничук Ірина Іванівна

кандидат економічних наук, доцент,
Університет економіки і підприємництва
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2386-3365>

Ляшук Олена Іванівна

магістрантка,
Університет економіки і підприємництва
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0879-6205>

Melnychuk Iryna, Lyashuk Olena

University of Economics and Entrepreneurship

Стаття присвячена питанням трактування та структури механізму управління фінансовою стійкістю страховика. Зосереджено увагу на змістовому наповненні даної категорії, оскільки на сьогодні обмежено її дослідження науковцями. Доведено, що такий механізм є фінансовим, зважаючи на його універсальність та можливість застосування у різних сферах. Структуру механізму управління фінансовою стійкістю суб'єкта страхового ринку представлено у вигляді чотирьох підсистем, які взаємодіють між собою. Це дозволяє говорити про комплексність механізму та неможливість застосування лише однієї складової. Кожна підсистема містить свої елементи, ідентифікація, розуміння та правильне застосування яких дозволяє досягти ключових цілей такого управління.

Ключові слова: страхова компанія, механізм управління, фінансова стійкість, суб'єкт управління, об'єкт управління, забезпечення, методи управління.

The article is devoted to the issues of interpretation and structure of the financial stability management mechanism of the insurer. The essence of this category has been studied, as its research by scientists is currently limited. The understanding of financial stability management is analyzed on the example of enterprises and banks. It was found that any management is based on a certain mechanism that is financial in nature, given its universality and the possibility of application in various areas. Therefore, it is also worth applying a financial mechanism for managing their financial stability for insurance companies. The structure of the financial stability management mechanism of the insurance market entity is presented in the paper in the form of four subsystems that interact with each other. Each subsystem contains its own elements, the identification, understanding and correct application of which allow achieving the key goals of such management. Among the key elements is the subject of management, which through the application of methods, techniques and methods affects the object of management. Subjects of financial stability management are listed according to three characteristics, which take into account the main purpose of presenting the results of the study of financial stability of insurance companies (observance of legal requirements, compilation of ratings, internal needs of the company). Management objects include absolute and relative indicators. In addition, it is important to take into account different security, since its limitations can make it impossible to use certain tools. Thanks to such interaction, the purpose of using the mechanism and the main tasks of its use are achieved. However, when applying the mechanism, it is appropriate to take into account the influence of various factors.

Keywords: insurance company, management mechanism, financial stability, management subject, management object, provision, management methods.

Постановка проблеми. Страхові компанії є важливими учасниками фінансового ринку, оскільки акумулюють та перерозподіляють значні фінансові ресурси, виступають інвесторами та реалізують функцію страхового захисту для різних категорій страхувальників. Показники їх діяльності за останні роки засвідчують, що хоча і кількість страховиків зменшується щороку, однак на загальні показники в цілому по страховому ринку це не вплинуло. Проте, криза COVID-19, війна в країні вносять свої корективи у діяльність суб'єктів ринку страхових послуг, що позначається на їх результатах діяльності, в тому числі, і фінансовій стійкості. Тому, важливо зосередити увагу на управлінні фінансовою стійкістю страховика у цих складних умовах ведення діяльності, з метою попередження втрати їх платоспроможності та надійності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Управління фінансовою стійкістю страховика є тим напрямком, який науковці і практики намагаються оминати у свої дослідженнях, зважаючи передусім на комплексність самої категорії «фінансова стійкість» та складність опису процесу управління нею. Звертаючись до наукового доробку вчених спостерігаємо той факт, що управління фінансовою стійкістю розглядається більше для підприємств [1; 4–5] та банків [3; 7]. Така прогалина для суб'єктів страхового ринку пояснюється тим, що страхові компанії, порівняно з іншими суб'єктами підприємницької діяльності (підприємствами, установами, банками тощо) мають певну специфіку діяльності. Вона пов'язана передусім із обов'язковим формуванням страхових резервів, порядком обліку страхових премій, здійсненням перестраховування та інші. Тому, варто дослідити питання побудови загального механізму управління їх фінансовою стійкістю.

Мета статті полягає у вивченні теоретичних аспектів формування механізму управління фінансовою стійкістю страховика та його складових.

Виклад основного матеріалу. Зупиняючись на теоретичних аспектах управління фінансовою стійкістю варто відмітити, що сутність механізму управління фінансовою стійкістю розглядається науковцями саме для потреб підприємств. Так, Адонін С. В. та Шиманська Д. О. вважають, що фінансові результати діяльності господарюючого суб'єкта залежать від якості такого управлінського заходу як ефективно управління фінансовою стійкістю підприємства [1].

Богун М. М., вивчаючи фінансову стійкість банків, під механізмом управління їх фінансовою стійкістю розуміє сукупність методів та інструментів управління, які суб'єкти управління застосовують і направляють на забезпечення фінансової стійкості банків [3, с. 78].

На думку Кальченко О. М., під механізмом управління варто розуміти не лише методи і інструменти, а й принципи, форми, важелі, ефективна взаємодія яких забезпечує високий рівень фінансової стійкості підприємства [4, с. 322]. При цьому, сам механізм є досить складним і включає ряд елементів, серед яких: мета, завдання, функції управління, організаційна структура, система забезпечення механізму та критерії оцінювання рівня фінансової стійкості.

Сітак І. та Івахненко А. досліджуване поняття трактують як процес прийняття стратегічних і оперативних управлінських рішень щодо розробки й реалізації системи принципів і методів формування такого стану фінансових ресурсів, який би забезпечив підприємству перевищення точки беззбитковості, платоспроможність, кредитоспроможність та фінансову рівновагу [5, с. 9].

На механізмі управління фінансовою стійкістю саме страхових компаній у своїх дослідження зупинилися М. В. Балицька [2], А. Г. Озерова та О. В. Левкович [6], О. Є. Журавльова [8], які вважають його сукупністю елементів впливу на процес розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з фінансовою стійкістю страхової організації [2, с. 62; 6, с. 231]. При цьому, автори також наголошують, що він має складну структуру, елементи якої чинять значний вплив на результат такого управління.

Таким чином, за результатами дослідження змістового наповнення управління фінансовою стійкістю можемо зробити висновок, що воно базується на застосуванні певного механізму, який по своїй природі є фінансовим. Категорія «фінансовий механізм» є універсальною і тому застосовується у різних сферах діяльності для опису тих чи інших явищ. Наслідком такого широкого вжитку даного поняття є те, що існує багато підходів для його трактування. Зокрема, Ю. С. Серпенінова вважає, що категорія «фінансовий механізм управління» використовується для дослідження взаємодії елементів у процесі управління тими чи іншими явищами [7, с. 47]. Опираючись на зазначене твердження, пропонуємо управління фінансовою стійкістю страховика розглядати також

через фінансовий механізм управління, що забезпечить комплексний підхід до вивчення даного питання.

Оскільки процес управління є досить складним, варто продумати послідовність дій, які забезпечать можливість досягнення цілей такого управління. Дана послідовність дій, на думку науковців [4–5], реалізується через певні етапи. В свою чергу, результати, отримані на кожному з етапів, формують базові складові фінансового механізму управління фінансовою стійкістю страховика, які можна структурувати в окремі підсистеми, які знаходяться у постійній взаємодії між собою (рис. 1).

Серед суб'єктів управління компанією в цілому варто виділити Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, яка була основним регулятором ринку небанківських послуг до 2020 р., на зміну якої дані функції закріпилися за Національним банком України. Також до суб'єктів належать управлінський персонал та інші працівники страхової компанії, які забезпечують її функціонування на ринку. Що стосується суб'єктів управління саме фінансовою стійкістю страхової організації, то їх можна поділити, залежно від мети функціонування:

- для контролю за додержанням законодавчих вимог в частині здійснення діяльності страховою компанією – регулятор страхового ринку (НБУ);

- для складання рейтингів, надання висновків – відповідні агентства (Рюрік, Mind Club тощо), аудиторські компанії;

- для задоволення потреб управління компанії своєчасною інформацією для прийняття оперативних управлінських рішень менеджментом компанії – окремий структурний підрозділ компанії (департамент).

Діяльність окреслених суб'єктів спрямовується на об'єкти управління, які визначаються обсягами ресурсів (власних і залучених), структурою капіталу, страхових премій, коефіцієнтами ліквідності, платоспроможності тощо.

До функціональної підсистеми варто віднести такі елементи як:

- методи управління (способи та прийоми, застосування яких призводить до певного результату): математичні, статистичні, диверсифікації, моделювання, інвестування, перестраховування тощо, оскільки саме їх застосування дозволяє досягти мети такого управління;

- важелі управління (компоненти, на які можна здійснити безпосередній вплив для підвищення фінансової стійкості страховика):

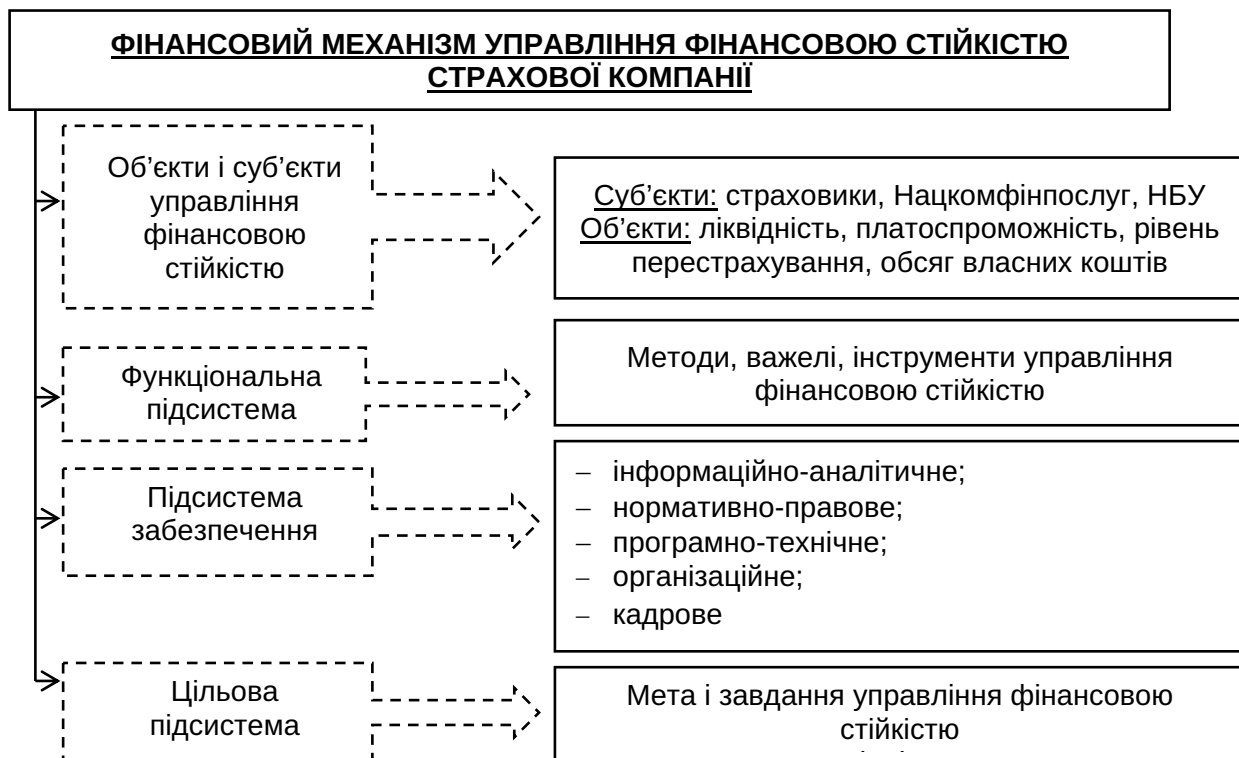

Рис. 1. Фінансовий механізм управління фінансовою стійкістю страхової компанії

Джерело: складено за даними [7]

страховий тариф, страхові резерви, статутний капітал, страхова премія, франшиза тощо;

– інструменти управління (засоби, які дозволяють закріпити практично результати, отримані від застосування важелів і методів управління): страховий договір (поліс), договір перестраховування, звітність страховика (управлінська, фінансова, нефінансова, страхова), тощо.

Можливість використання вище описаних методів не вбачається реальною, якщо відсутнє якісне забезпечення у вигляді набору правових актів, документів, певної внутрішньої інформації страховика та інших складових підсистеми забезпечення. Так, в основі інформаційно-аналітичного забезпечення лежать внутрішні і зовнішні джерела інформації, до яких можна віднести: статистичні дані розвитку страхового сектору, сформовані рейтинги суб'єктів страхового ринку, фінансову, спеціалізовану звітність страхової компанії, аудиторські висновки, управлінські звіти.

Нормативно-правове забезпечення формують закони, рекомендації, накази, методичні вказівки, положення, кодекси тощо, норми яких мають виконуватися страховиком для задоволення як своїх цілей, так і потреб відповідності умовам регулятора ринку.

Сутність організаційного забезпечення проявляється у формуванні такої внутрішньої структури управління страховою компанією, яка б дозволяла забезпечувати можливість попереднього, поточного та наступного контролю за усіма операціями та процесами управління фінансовою стійкістю, доведення

результатів оцінки до користувачів, які здатні прийняти певні рішення. Кадрове забезпечення характеризується рівнем підготовки спеціалістів, які будуть безпосередньо задіяні в управлінні фінансовою стійкістю на різних етапах даного процесу.

Характеристикою програмно-технічного забезпечення може стати стан матеріально-технічної бази страховика, рівень її оновлення в умовах розвитку ринку, впровадження нових підходів до здійснення діяльності, які базуються передусім на задоволеності клієнтів, рівнем їх обслуговування; нового програмного забезпечення для задоволеності потреб управління у передачі інформацією між підрозділами компанії, можливості звітування за оновленими вимогами.

Складові механізми управління фінансовою стійкістю страховика залежать від кінцевої мети такого управління, відповідної до якої визначається перелік короткострокових завдань, вирішення яких дозволяє досягти кінцевої цілі. Такими цілями може бути: попередня оцінка фінансової стійкості, розробка довгострокової стратегії управління фінансовою стійкістю, узгодження стратегії із загальним цілями діяльності компанії, аналіз ефективності впровадження певних заходів тощо.

Зважаючи на характеристику представлених складових фінансового механізму управління фінансовою стійкістю страховика, варто зауважити, що суб'єкти управління впливають на об'єкти шляхом застосування певних методів і враховуючи різного роду забезпечення. Схематично даний процес представлений на рис. 2.

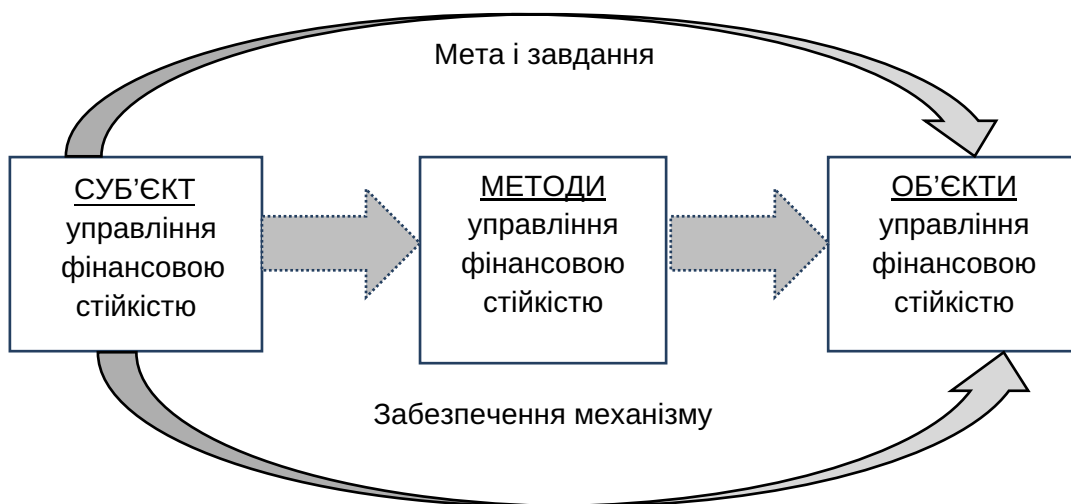

Рис. 2. Структура фінансового механізму управління фінансовою стійкістю страховика

Таким чином, пропонуємо механізм управління фінансовою стійкістю страховика розглядати як сукупність певних відносин, які реалізуються між різними суб'єктами управління і направлені на об'єкт управління через застосування як загальних, так і спеціалізованих методів та відповідного забезпечення, що сприяють підтримці достатнього рівня фінансової стійкості компанії на певному етапі її розвитку з урахуванням впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Висновки. Результати представленої дослідження дозволяють стверджувати, що механізм управління фінансовою стійкістю страховика є складним утворенням, яке включає в себе ряд елементів, що взаємопов'язані між собою. Обґрунтована структура механізму дозволяє досягти основних цілей управління та отримати бажані результати. При цьому, важливо врахувати вплив різних факторів, ідентифікація яких в сучасних умовах для суб'єктів страхового ринку і є перспективою подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адонін С. В., Шиманська Д. О. Управління фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності. *Ефективна економіка*. 2022. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10051> (дата звернення: 01.11.2022).
2. Балицька М. В. Основні принципи та механізм управління фінансовою стійкістю страхової організації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 19. С. 61–64.
3. Богун М. М. Управління фінансовою стійкістю банків як невід'ємною складовою національної економіки України. *Економіка та підприємництво*. 2021. Вип. 46. С. 73–85.
4. Кальченко О. М. Теоретичні аспекти формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 2 (6). С. 320–326.
5. Сітак І., Івахненко А. Управління фінансовою стійкістю в системі формування фінансової стратегії підприємства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. *Економічні науки*. 2021. № 3. С. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2021.3.7> (дата звернення: 01.10.2022).
6. Озерова А. Г., Левкович О. В. Управління фінансовою стійкістю страхової компанії. *Бізнес Інформ*. 2020. № 7. С. 230–235.
7. Серпениної Ю. С. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2010. 197 с.
8. Журавльова О. Є. Фінансова стійкість страхових компаній та її забезпечення : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана». Київ, 2014. 22 с.

REFERENCES:

1. Adonin S. V., Shymanska D. O. (2022) Upravlinnia finansovoiu stiikistiu subiekta pidpriemnytskoi diialnosti [Management of financial stability of the subject of entrepreneurial activity]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10051> (in Ukrainian)
2. Balytska M. V. (2016) Osnovni pryntsyipy ta mekhanizm upravlinnia finansovoiu stiikistiu strakhovoi orhanizatsii [Basic principles and mechanism of managing the financial stability of an insurance organization]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, vol. 19, pp. 61–64. (in Ukrainian)
3. Bohun M. M. (2021) Upravlinnia finansovoiu stiikistiu bankiv yak nevidiemnoi skladovoi natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [Management of financial stability of banks as an integral component of the national economy of Ukraine]. *Ekonomika ta pidpriemnytstvo – Economy and entrepreneurship*, vol. 46, pp. 73–85. (in Ukrainian)
4. Kalchenko O. M. (2016) Teoretychni aspekty formuvannia mekhanizmu upravlinnia finansovoiu stiikistiu pidpriemstva [Theoretical aspects of the formation of the mechanism for managing the financial stability of the enterprise]. *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, vol. 2 (6), pp. 320–326. (in Ukrainian)
5. Sitak I., Ivakhnenko A. (2021) Upravlinnia finansovoiu stiikistiu v systemi formuvannia finansovoi stratehii pidpriemstva [Management of financial stability in the system of formation of the company's financial strategy]. *Visnyk Natsionalnogo tekhnichnogo universytetu «Kharkivskiy politekhnichnyi instytut»*. *Ekonomichni nauky – Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"*. *Economic sciences*, vol. 3, pp. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2021.3.7> (in Ukrainian)

6. Ozerova A. H., Levkovich O. V. (2020) Upravlinnia finansovoiu stiikistiu strakhovoi kompanii [Management of financial stability of an insurance company]. *Biznes Inform – Business Inform*, vol. 7, pp. 230–235. (in Ukrainian)
7. Serpeninovi Yu. S. (2010) Finansovi mekhanizm upravlinnia likvidnistiu banku [Financial mechanism of bank liquidity management]. *Candidate's thesis*. Sumy. (in Ukrainian)
8. Zhuravlova O. Ye. (2014) Finansova stiikist strakhovykh kompanii ta yii zabezpechennia [Financial stability of insurance companies and its provision]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv. (in Ukrainian)